

ISSN 2082-8675

nr 26 (01/2023)

KWARTAŁ

MAGAZYN SKN SPATIUM



Wiktoria Jakubiak

Bezpieczeństwo ponad wszystko? Narastający problem grodzenia się w polskich miastach

Słowa kluczowe: osiedla grodzone, osiedle „Nowa Przędzalnia”, bezpieczeństwo, grodzenie się

Abstrakt: W ostatnich dekadach fragmentaryzacja społeczno-przestrzenna stała się powszechnym zjawiskiem występującym w miastach. Jedną z przyczyn jej pogłębiania się jest powstawanie osiedli grodzonych. Wielu urbanistów uważa takie formy zabudowy za szkodliwe. W świetle dotychczasowych badań, społeczności mieszkające na osiedlach grodzonych charakteryzują się nadmierną chęcią izolacji, która przejawia się stosowaniem coraz to nowszych elementów zabezpieczeń. Celem niniejszego artykułu jest zatem charakterystyka procesu grodzenia się w kontekście bezpieczeństwa jako czynnika wyboru miejsca zamieszkania. Postanowiono ustalić, czy mieszkańcy osiedli grodzonych czują się bezpiecznie w swoim miejscu zamieszkania oraz czy chcieliby zastosować w nich kolejne elementy zabezpieczeń. W tym celu skorzystano z ankiety CAWI przeprowadzonej wśród mieszkańców osiedla „Nowa Przędzalnia” w Łodzi. W świetle uzyskanych wyników można stwierdzić, że mieszkańcy tego osiedla są usatysfakcjonowani ze swojego wyboru miejsca zamieszkania, a głównym czynnikiem determinującym ten wybór było właśnie poczucie bezpieczeństwa zarówno wewnątrz osiedla, jak i w jego okolicy. Co istotne, mieszkańcy nie traktowali mieszkania na tym osiedlu jako izolacji od reszty społeczeństwa mimo stosowania wybranych elementów zabezpieczeń. Preferują oni także stosowanie kolejnych zabezpieczeń. Przykład osiedla „Nowa Przędzalnia” pokazuje zatem, że raz zainicjowany proces grodzenia się może prowadzić do dalszej fragmentaryzacji społeczno-przestrzennej ze względu na chęć pozostania mieszkańców na osiedlach grodzonych oraz nieustanne dążenie do zwiększania poczucia bezpieczeństwa.

Wprowadzenie

Polska przestrzeń zurbanizowana dotknięta została procesem gentryfikacji tuż po 1989 roku, a jedną z jej form jest **new build gentrification** – proces społecznych i przestrzennych przemian wywołany powstaniem nowych budynków na terenach wcześniej niezabudowanych lub pozostawionych po wyburzeniach (Górczyńska, 2015). Często spotykanym przykładem tego zjawiska są osiedla grodzone (**gated communities**), których początek w Polsce sięga przełomu XX i XXI wieku. Proces gentryfikacji zestawia się z fragmentaryzacją przestrzeni, która w Polsce często przejawia się rozdzielaniem różnych funkcji miast oraz podział na strefy przestrzeni prywatnej i publicznej. Skutkiem takiego działania jest segregacja społeczno-przestrzenna, wynikająca z chęci odseparowania się od innych grup społecznych, kultywujących zupełnie inne wartości oraz praktykujących odmienne style życia. Osiedla grodzone stały się powszechną formą zabudowy, a społeczeństwo wybiera je jako atrakcyjne miejsce zamieszkania. Wielu badaczy skłania się jednak ku stwierdzeniu, że proces budowania takich osiedli wywiera niekorzystny wpływ na ludzi, podkreślając fragmentaryzację klas społecznych oraz przestrzeni publicznej. W ostatniej dekadzie udowodniono, że najważniejszym czynnikiem wyboru miejsca zamieszkania jest poczucie bezpieczeństwa (Gądecki, 2009).

Polskie osiedla grodzone utożsamiane są również z procesem gettoizacji, którym jest izolacja grup społecznych w ramach ochrony własnego systemu wartości i zasad (Jałowicki & Łukowski, 2007, 77). Według badań Łątkowskiej (2018), zdecydowana większość mieszkańców osiedli grodzonych nie rozumie, czym jest współczesne getto. Ludzie identyfikują to pojęcie z przymusową izolacją, która prowadzi do negatywnych skutków, a za symbol tego zjawiska przedstawiają odgradzanie się od innych. Często jednak mieszkańcy nieświadomie izolują się od reszty społeczeństwa, stawiając za priorytet przynależność do tej samej grupy społecznej, wyznawanie tej samej wiary czy podobny styl życia. Jedną z hipotez Pirveli & Rykiela mówi, że osiedla grodzone są przykładem ponowoczesnych gett (Jałowicki & Łukowski, 2007).

Ponowoczesne miasta ulegają ciągłym zmianom architektonicznym, a deweloperzy wnoszą w nich coraz więcej osiedli grodzonych (**gated communities**). Pod tym terminem rozumie się „osiedla otoczone murem lub płotem z ograniczonym dostępem publicznym, posiadające wewnętrzne regulacje prawne w formie umów wiążących mieszkańców oraz (zazwyczaj) wspólne zarządzanie” (Gądecki, 2009, 11 za Atkinson & Blandy, 2005).

Pierwsze osiedla grodzone powstały w Stanach Zjednoczonych w II połowie XX wieku, a przyczyną ich powstania była ochrona zamożnych obywateli. Kolejne typy osiedli grodzonych opierały się m.in. na idei tzw. „wspólnot emerytalnych”, a miało to miejsce w Kalifornii i na Florydzie (Low, 2001). Podczas gdy w latach 90. XX wieku w Stanach Zjednoczonych zamieszkiwało na osiedlach grodzonych ponad 16 milionów ludzi, w Warszawie powstało pierwsze takie osiedle. Rozwój tego segmentu rynku nieruchomości przyspieszył z początkiem XXI wieku, natomiast spowolnił wraz z kryzysem w 2008 roku (Owczarek, 2011). Obecnie idea osiedli grodzonych wydaje się przeżywać swój renesans, gdyż powstają kolejne osiedla grodzone zarówno w Warszawie, jak i w innych, dużych miastach Polski. W Łodzi pierwsze takie osiedla powstały w latach 2000–2003 w dzielnicy Widzew.

Jako przyczyny rozpowszechniania osiedli grodzonych w Polsce można zestawić zjawiska składające się na globalizację, ponowoczesność oraz postsocjalizm. Jak wskazuje Janas (2016), w społeczeństwach dziś podkreśla ideę wolności i indywidualizmu, własnej wyjątkowości i odmienności jednostek. Można to porównać ze społecznością mieszkającą na osiedlach grodzonych, dla których prestiż i wysoki status materialny jest znaczący. Okres transformacji ustrojowo-gospodarczej lat 90. XX wieku również wpłynął na powstawanie takich osiedli. Decentralizacja władzy państwowej wpłynęła na segregację społeczno-przestrzenną – rywalizacja o korzystną lokalizację mieszkaniową oraz izolowanie się w enklawach bogatych uruchomiło tendencje społeczne trwające do dziś.

Bezpieczeństwo jako czynnik wyboru osiedli grodzonych

Prekursorem w Polsce, który omówił i zbadał czynniki, wpływające na chęć zamieszkania na osiedlach grodzonych, był Gądecki. Według niego (2007) perspektywą, która warunkuje istnienie osiedli grodzonych jest neoliberalna zmiana w planowaniu przestrzeni współczesnych miast w Polsce. Do najważniejszych czynników wyboru takich osiedli zalicza bezpieczeństwo, prestiż, wizerunek z estetyką oraz formowanie się klasowości (Gądecki, 2009). Do tej pory wyróżnia się te same kryteria, lecz ich znaczenie na przestrzeni lat ulega wielu zmianom. Krakowskie badania wskazują, iż najistotniejszym czynnikiem wyboru takich osiedli jest „chęć posiadania wyłącznego dostępu do infrastruktury i usług, np. miejsc parkingowych” (Ptak & Serafin, 2017, 130). Pobudki te wynikają z ograniczonej liczby miejsc parkingowych w centrum miasta czy w pobliżu osiedli otwartych, a zapewnienie własnego miejsca parkingowego może być dla mieszkańców dużym udogodnieniem. Na kolejnej pozycji w badaniu znalazła się „potrzeba znaczenia/oddzielenia swojej własności w przestrzeni”. Tym samym zauważyć

można chęć izolacji, ideę stawiania ogrodzeń oraz bram, jak również wyróżnienia się jednostek na tle środowiska zewnętrznego. Czynniki takie jak prestiż, identyfikowanie się z klasą metropolitarną czy chęć tworzenia homogenicznej wspólnoty miały mniejsze znaczenie (Ptak & Serafin, 2017). Z kolei w 2011 roku Tobiasz-Lis przeprowadziła badanie, za pomocą którego podjęta temat uwarunkowań wyboru osiedli grodzonych w Łodzi. Według jej wyników dominującym czynnikiem, bo aż dla 52% respondentów, było bezpieczeństwo; natomiast prestiż uzyskał wynik zaledwie 6%. Cisza i spokój okazały się kolejnymi istotnymi determinantami i uplasowały się na drugim miejscu (42%) (Tobiasz-Lis, 2011). W tym kontekście poczucie bezpieczeństwa jawi się jako kluczowy czynnik wyboru miejsca zamieszkania, a jego uwzględnienie jako norma na osiedlach grodzonych.

W 2020 roku dzięki Centrum Badania Opinii Społecznej przedstawiono wyniki badań w kwestii poczucia bezpieczeństwa Polaków w najbliższej okolicy i w kraju. Co ciekawe, według tego badania, aż 85% Polaków uważa, że Polska jest bezpiecznym krajem. Jednocześnie, tylko co dziesiąty Polak stwierdził, że nie czuje się bezpiecznie w swoim kraju. Warto również wspomnieć, że aż 62% osób nie odczuwa zagrożenia przed byciem ofiarą przestępstwa (CBOS, 2020). Pojawia się zatem pytanie, dlaczego Polacy odczuwają dużą potrzebę grodzenia się i stosowania wielu zabezpieczeń w miejscach zamieszkania.

Według Gądeckiego (2009), kontrola nad otoczeniem stała się najważniejszą funkcją spełnianą przez osiedla grodzone. W konsekwencji deweloperzy spełniają oczekiwania swoich przyszłych klientów i dostosowują oferty nowych inwestycji mieszkaniowych tak, aby wyróżniały się one pod względem bezpieczeństwa. W ostatniej dekadzie powstała liczna infrastruktura bezpieczeństwa, która zauważalna jest na osiedlach grodzonych. Zaliczyć do niej można przede wszystkim ogrodzenia – płoty, mury, siatki oraz pasy wysokiej zieleni. Ogrodzeniem może być również zewnętrzna ściana budynku, często występująca w kondominiach w centrum miasta. Kolejnymi elementami infrastruktury bezpieczeństwa są furtki, domofony, szlabany, monitoring, ale również obecność stróża na terenie osiedla. Osoby z zewnątrz osiedla grodzonego ostrzegane są za pomocą tablic informacyjnych o zakazie wjazdu i wstępu na teren prywatny (Gąsior-Niemiec i in., 2007; Łątkowska, 2018). W krakowskim badaniu stworzono ranking elementów infrastruktury bezpieczeństwa: najwyższą rangę uzyskało ogrodzenie wysokie, natomiast najniższą – żywoptot (Ptak & Serafin, 2017).

Wizji opartej na monitoringu i grodzeniu się sprzeciwiła się Jacobs (2014), według której poczucie bezpieczeństwa zapewniają przede wszystkim „pary oczu na ulicach”,

czyli sąsiedzi tworzący wspólnoty na osiedlach, obserwujący nieproszonych i zachowujących się podejrzanie gości. Jedną ze współczesnych koncepcji, która opiera swoją skuteczność na ingerencji samych ludzi, a nie urzędów i elementów budowlanych, jest CPTED (*Crime Prevention Through Environmental Design*). Metoda ta rozpowszechniona jest na całym świecie, a oparta jest na łączeniu dziedzin takich jak planowanie przestrzenne, urbanistyka, architektura, psychologia, socjologia, kryminologia oraz technika. CPTED skupia się na sposobie zaprojektowania danego miejsca, a nie na wyposażaniu go w infrastrukturę bezpieczeństwa (Tokajuk, 2014). Celem tej koncepcji jest zniechęcenie potencjalnego przestępcy do popełnienia wykroczenia na terenie osiedla za sprawą specjalnie zaprojektowanej przestrzeni (Wieteska-Rosiak, 2015). Koncepcja ta składa się z trzech generacji. Pierwsza z nich dotyczy kształtowania cech fizycznych przestrzeni, np. wielkości zespołu mieszkaniowego, gęstości czy skali zabudowy. Druga odpowiada za budowanie więzi międzyludzkich i tworzenie wspólnot sąsiedzkich, natomiast trzecia wiąże się z wizją *smart city*, a więc miasta zrównoważonego, inteligentnego i opartego na zielonych technologiach (Wieteska-Rosiak, 2015 za UNICRI 2011, 23–26). W Polsce stworzono podobne rozwiązanie. „Bezpieczna Przestrzeń” jest to rozwiązanie oparte na wywodzącym się z Wielkiej Brytanii „*Secure by design*”. Pierwszym przykładem jego zastosowania było osiedle Błękitne w Siechnicach, a elementy, które zastosowano (takie jak ciąg pieszo-jezdny, drzewa posadzone w taki sposób, aby nie zasłaniać latarni czy niskie krzewy) nagrodzone zostały holenderskim Certyfikatem Osiedla Bezpiecznego (Tokajuk, 2014).

Kolejnym czynnikiem wyboru osiedla grodzonogo, tuż po bezpieczeństwie, jest często prestiż. Przyciąga on ludzi zamożniejszych, którzy zainteresowani są rzeczami unikatowymi i nieosiągalnymi dla reszty społeczeństwa. Prestiż holistycznie utożsamiany jest z wyglądem samego budynku, jego otoczeniem oraz lokalizacją w przestrzeni miasta. Ludzie zamieszkujący osiedla grodzone powszechnie nazywani są „ludźmi sukcesu”. Potwierdzają to wyniki badań Tobiasz-Lis (2011), w której badaniu aż 75% mieszkańców oszacowała swoje wykształcenie jako wyższe.

Następnym czynnikiem, który szczególnie wiąże się z prestiżem, jest wizerunek architektoniczny. Podkreśla on nieosiągalność architektury osiedli grodzonych dla niektórych członków społeczeństwa, staje się ona elementem luksusu. Spójność estetyczna i architektoniczna powiązane są z praktyką segregacji społeczno-przestrzennej (Gądecki, 2009, 153). Niestety, coraz widoczniejszym problemem staje się brak spójności między zamkniętymi osiedlami a ich otoczeniem. Duża dysproporcja wizerunku architektonicznego nowych inwestycji na tle starszego budownictwa zaburza estetykę całego miasta (Gądecki, 2009).

Mieszkańców osiedli grodzonych wyróżnia inwestycyjno-konsumpcyjna postawa życiowa, indywidualizm, samorozwój oraz kreatywność (Jałowiecki & Szczepański, 2010). Są oni ambitni i skrupulatnie dążą do postawionych sobie celów. Czują tym samym potrzebę wyróżnienia się na tle pozostałych ludzi, którzy należą do niższych klas społecznych. Klasa średnia odczuwa potrzebę manifestacji i izolacji. Celem jej członków jest nieraz separacja od niższych klas społecznych ze względu na poziom zarobków czy styl życia (Szczepańska, 2012).

Społeczne i przestrzenne konsekwencje występowania osiedli grodzonych

Już od lat 90. XX wieku osiedla grodzone wywierają duży wpływ na społeczeństwo i przestrzeń polskich miast. Według wielu badaczy, w tym urbanistów, zjawisko grodzenia się posiada więcej negatywnych skutków niż tych pozytywnych.

Według Sikory-Fernandez (2013, 127) do pozytywów zaliczyć można tworzenie się nowych miejsc pracy dla osób nieposiadających kwalifikacji oraz wykształcenia. Są to miejsca pracy w zawodach takich jak ogrodnik, strażnik czy dozorca. Kolejnym pozytywnym aspektem tego zjawiska jest dbałość mieszkańców o swoje dobra. Dbają oni o swoją własność – posesję – wiedząc, że dostęp do osiedla dla osób z zewnątrz jest ograniczony. Czują potrzebę kontroli i niedopuszczania do wandalizmu, a tym samym dbają o wspólną przestrzeń (Ptak & Serafin, 2017, 138). Wydaje się jednak, że dbałość ta ogranicza się jedynie do terenów samych osiedli, a ład przestrzenny miasta jako całości ulega w tym czasie degradacji, rosną dysproporcje między przestrzeniami publicznymi i prywatnymi.

Jak podkreślają badacze, zjawisko grodzenia się posiada zdecydowanie więcej negatywnych skutków. Kluczowym z nich jest fragmentaryzacja przestrzenna, która prowadzi do segregacji społecznej. Elementy bezpieczeństwa takie jak bramy, mury, grodzenia czy wysokie krzewy sprawiają, że część społeczeństwa nieustannie się izoluje. Ludzie, aby czuć się bezpiecznie, decydują się na zamieszkanie w homogenicznym środowisku. Tym samym, młodsze pokolenie nie ma możliwości poznać innego życia i warunków, które panują poza grodzonym terenem. Ponadto, społeczeństwo posiada większy próg zaufania dla osób z tej samej klasy społecznej (Sikora-Fernandez, 2013).

Relacje między sąsiadami na osiedlach grodzonych, pomimo podobieństw w wyznawanych wartościach, poglądach oraz stylach życia, są znikome (Łątkowska,

2018). Mieszkańcy osiedli grodzonych niechętnie nawiązują nowe znajomości, gdyż zazwyczaj nie dysponują na to czasem. Lokatorzy jedynie wymieniają się pozdrowieniami, nie kontynuując dłuższych rozmów, a spowodowane to może być rezygnacją z tradycyjnych stacjonarnych spotkań wspólnot, które zastąpione są grupami w mediach społecznościowych (Szczepańska, 2012).

Wiele krajów w Europie nie kontynuuje polityki budowania osiedli grodzonych, niestety w Polsce takie osiedla nadal są popularne (Groeger, 2019). Pomimo negatywnych konsekwencji budowania zamkniętych osiedli, polscy deweloperzy nie narzekają na spadek popytu na takie inwestycje.

Miejsce, przedmiot i metodyka badania

Jednym z największych osiedli na terenie Łodzi, które przejawia wybrane cechy osiedli grodzonych, jest osiedle „Nowa Przędzalnia” przy ulicy Wróblewskiego (Fotografia 1). Jest to ogromny kompleks mieszkaniowy liczący 819 lokali. Inwestor – firma Murapol – w roku 2022 rozpoczął kolejne budowy trzynastego i czternastego budynku, które uzupełnią to osiedle (Murapol, 2022).

Fotografia 1. Osiedle Nowa Przędzalnia



Źródło: archiwum własne (2022).

Osiedle to wybrano do analizy ze względu na kilka cech, które czynią to osiedle bliskim osiedlom grodzonym: stary pofabryczny mur pełniący funkcję elementu bezpieczeństwa oraz przynależność społeczna tego osiedla. Druga z cech objawia się jednorodnością statusu materialnego i klasy społecznej oraz stylu życia w porównaniu do mieszkańców w okolicy osiedla (Fotografia 2). Za sprawą muru, który jawi się jako bariera przestrzenna, łatwo można dostrzec różnicę między przestrzenią zamieszkiwaną przez klasę średnią (opisywane osiedle) a przestrzenią zamieszkiwaną przez klasę pracującą (stare kamienice w pobliżu). Znaczącym elementem „Nowej Przędzalni”, który również odnosi się do definicji osiedli grodzonych, są liczne znaki informujące o zakazie wjazdu osób z zewnątrz (Fotografia 3) oraz o monitoringu i szlabanie na wjeździe do parkingu osiedla (Fotografia 4). Miejsce to nie jest w pełni osiedlem grodzonym ze względu na niekontrolowaną możliwość wejścia przechodniów na teren „Nowej Przędzalni”. Brak jest głównej furtki z domofonem, która pozwoliłaby na weryfikację osób odwiedzających to osiedle. Właśnie ta cecha jest istotna dla badania, gdyż nie wiadomo, czy nie w pełni grodzone osiedle mogłyby mieć tendencję do pogłębiającego się procesu grodzenia.

Fotografia 2. Bariera przestrzenna – pofabryczny mur przy głównym wejściu na osiedle



Źródło: archiwum własne (2022).

Fotografia 3. Elementy zabezpieczeń osiedla Nowa Przędzalnia – znaki informujące



Źródło: archiwum własne (2022).

Fotografia 4. Elementy zabezpieczeń osiedla Nowa Przędzalnia – szlaban



Źródło: archiwum własne (2022).

W celu analizy tendencji grodzenia się przeprowadzono zatem badanie ankietowe, które miało za zadanie ukazać opinię mieszkańców na temat bezpieczeństwa w ich miejscu zamieszkania. Miejszem przeprowadzonego badania było wspomniane osiedle „Nowa Przędzalnia”. Jako metodę badawczą wybrano ankietę typu CAWI. Za pomocą lokalnej grupy wspólnoty mieszkaniowej na Facebooku oraz na wewnętrznej platformie dla wspólnoty udostępniono ankietę internetową, która była dostępna dla wszystkich mieszkańców posiadających dostęp do wyżej wymienionych platform. Ankieta była dla nich dostępna w okresie 22.04.–06.05.2022. Wyniki przedstawione w dalszej części artykułu oparto na próbie 47 respondentów.

Wyniki badania

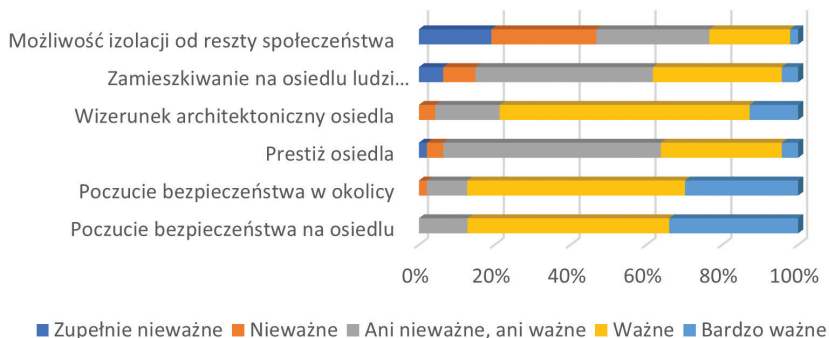
Prawie połowę (45%) ankietowanych stanowiły osoby w przedziale wiekowym 25–34 lata, a co więcej, wśród nich nie pojawiła się żadna osoba w wieku powyżej 55 lat. Ponadto, zdecydowana większość określiła swoje wykształcenie jako wyższe (70%). W celu dowiedzenia się, do jakiej klasy społecznej należą respondenci, zapytano ich o status materialny. Większość z respondentów określiło swój status materialny jako bliski średniemu lub średni, natomiast aż 40% osób zaliczyło swój status materialny do powyżej średniego. Wyniki te mogą świadczyć o tym, że osiedle zamieszkiwane jest zdecydowanie przez klasę średnią, ale również wyższą.

Mieszkańcy osiedla „Nowa Przędzalnia” są zdecydowanie bardziej zadowoleni z obecnego miejsca zamieszkania (55,3%). Ocenili je aż o 10,6 p.p. lepiej od swojego poprzedniego miejsca zamieszkania. Z ankiety wynika także, że mieszkańcy osiedla wybrali na miejsce do życia podobny rodzaj zabudowy w stosunku do zajmowanego w przeszłości, bo aż 57% z nich mieszkało wcześniej w bloku.

Osiedla grodzone często utożsamiane są z procesem gettoizacji, dlatego zapytano respondentów o to zagadnienie. Ponad połowa (55,4%) nie zgodziła się z faktem, iż osiedle jest odizolowane od reszty miasta, a 51% nie czuła się odcięta od reszty społeczeństwa. Mieszkańcy czuli się dobrze na tym osiedlu i nie odczuwali negatywnych aspektów związanych z grodzeniem się.

Przeprowadzone badanie udowodniło, że najważniejszym czynnikiem podczas wyboru osiedla „Nowa Przędzalnia” było poczucie bezpieczeństwa na terenie osiedla (87,2%). Według lokatorów równie ważnym czynnikiem było poczucie bezpieczeństwa w okolicy osiedla, co mogłoby ułatwić im sprawne przemieszczenie się poza terenem zamieszkania (Wykres 1).

Wykres 1. Najbardziej powszechne czynniki wyboru osiedla [proc.]



Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowanego.

W celu dopełnienia analizy opinii mieszkańców na temat bezpieczeństwa na osiedlu „Nowa Przędzalnia” przedstawiono im kilka stwierdzeń, które mogli poprzeć lub zanegować. Według ankietowanych przemieszczanie się po terenie osiedla nie sprawiało im trudności ze względu na dodatkowe zabezpieczenia w postaci furtki, domofonów czy ogrodzenia (82,2%). Ponadto, około 80% mieszkańców czuje się bezpiecznie na swoim osiedlu. Połowa ankietowanych zgodziła się również ze stwierdzeniem „Dzieci na naszym osiedlu mogą bezpiecznie się bawić bez opieki osoby dorosłej” (Wykres 2).

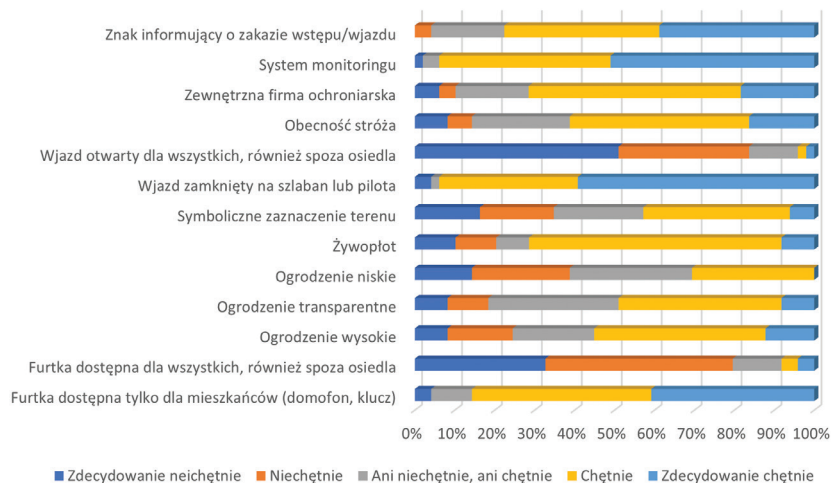
Wykres 2. Opinia respondentów w kwestii poczucia bezpieczeństwa na terenie osiedla [proc.]



Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowanego.

Osiedle „Nowa Przędzalnia” obecnie wyposażone jest w niewielką ilość zabezpieczeń, co sprawia, że jest nietypowym osiedlem grodzonym. Głównym atrybutem bezpieczeństwa tego miejsca jest przestrzenna bariera w postaci pofabrycznego muru, który występuje od frontu. Na teren osiedla może wejść każdy przechodzień, gdyż mur nie posiada zamkniętej bramy. W związku z powyższym zapytano respondentów, jak zapatrywaliby się na inne, dodatkowe elementy zabezpieczeń. Ponad połowa (59,2%) zastosowałaby zamknięty wjazd na szlaban lub pilota od frontu osiedla, natomiast 16,3% zdecydowanie niechętnie odnosiła się do „jedynie” symbolicznego zaznaczenia terenu. Prawie połowa ankietowanych preferowała furtkę dostępną tylko dla mieszkańców, a ponad 30% deklarowała, że zdecydowanie nie chciałaby, aby furtka była otwarta dla wszystkich, również spoza osiedla. Dużą popularnością wśród dodatkowych elementów bezpieczeństwa cieszyła się zewnętrzna firma ochroniarska z wykorzystaniem całodobowego monitoringu, ponieważ 71,5% mieszkańców chciałoby skorzystać z takiej usługi. Z analizy wynika zatem, że mieszkańcy chętnie zastosowaliby o wiele więcej zabezpieczeń, niż będące na dotychczasowym wyposażeniu (Wykres 3).

Wykres 3. Elementy zabezpieczeń na terenie osiedla grodzonego [proc.]



Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowanego.

Opinie udzielone przez respondentów podejmujące temat uciążliwości mieszkania na osiedlu „Nowa Przędzalnia” pokazały, że dużym problemem jest dla mieszkańców bezpośrednia okolica osiedla (Fotografia 5). Najbliżej położonym budynkiem, kierując się w stronę głównego wyjścia z osiedla, jest zaniedbana

willa Leona Allarta. Obok niej znajdują się stare, zaniedbane kamienice mieszkalne. Elementy te sprawiały, że respondenci czuli się za bramą osiedla niebezpiecznie po zmroku. Obawy przed poruszaniem się poza terenem osiedla, do którego każdy ma dostęp sprawiały, że mieszkańcy chcieliby zwiększyć kontrolę nad tym, kto odwiedza ich miejsce zamieszkania.

Fotografia 5. Widok z wyjazdu z osiedla Nowa Przędzalnia



Źródło: archiwum własne (2022).

Respondenci wymienili również wiele korzyści mieszkania na grodzonym osiedlu w kontekście bezpieczeństwa, a były nimi cisza i spokój, które odczuwano dzięki dużej powierzchni całego kompleksu osiedla. Mieszkańcy czują się również na osiedlu tak, jakby dookoła nich nie było ścisłego centrum o dużym hałasie. Respondenci jednogłośnie uznali swoje osiedle za bezpieczne. Zapytano więc, o plany na przyszłość mieszkańców tego osiedla – aż 68% planuje na nim zostać w najbliższych latach.

Zakończenie

W ostatnich dekadach rozpowszechniła się fragmentaryzacja przestrzeni w miastach Polski. W okresie tym zaczęły powstawać pierwsze osiedla grodzone, których skutkiem okazała się segregacja społeczno-przestrzenna. Powszechnie uważa się, że grodzenie się społeczeństwa ogranicza zacieśnianie się relacji międzyludzkich, a wizerunek architektoniczny osiedli nie współgra z ich otoczeniem, prowadząc tym samym do zaburzenia ładu przestrzennego. Mieszkańcy osiedla „Nowa Przędzalnia” deklaruje, że planują pozostać w swoim dotychczasowym miejscu zamieszkania. Istotne jest również, że dla mieszkańców poczucie bezpieczeństwa odgrywało najważniejszą rolę przy wyborze mieszkania. Pomimo istnienia na osiedlu wielu elementów zabezpieczeń, lokatorzy opowiedzieli się za zastosowaniem kolejnych. „Bezpieczeństwo ponad wszystko” to stwierdzenie, które zdecydowanie opisuje nastawienie mieszkańców „Nowej Przędzalni” w kontekście czynników wyboru miejsca zamieszkania.

W świetle zaprezentowanych wyników można przypuszczać, że grodzenie będzie postępować ze względu na preferencję montażu kolejnych elementów bezpieczeństwa w przyszłości. Uzyskane wyniki wskazują na konflikt między postawami urbanistów i mieszkańców. Dla pierwszej grupy proces grodzenia ma wpływ na fragmentaryzację społeczno-przestrzenną, której starają się przeciwdziałać. Natomiast dla drugiej z wymienionych grup, jest to satysfakcjonująca możliwość wyboru odpowiedniego miejsca zamieszkania dla siebie i swoich rodzin. Przykład osiedla „Nowa Przędzalnia” obrazuje, iż zainicjowanie procesu grodzenia może doprowadzić do pogłębiającej się fragmentaryzacji społeczno-przestrzennej, której przyczyną jest chęć pozostania mieszkańców na osiedlach grodzonych oraz nieustająca potrzeba zwiększania poczucia bezpieczeństwa. Przeprowadzone badanie rzuciło zatem światło na interesujące zjawiska. Można byłoby je udoskonalać, przeprowadzając wywiady swobodne. Metoda ta pozwoliłaby na dokładniejsze poznanie opinii mieszkańców.

Bibliografia:

- CBOS (2020). Komunikat z badań „Poczucie bezpieczeństwa w najbliższej okolicy i kraju”. Warszawa: Centrum Badania Opinii Społecznej.
- Gądecki, J. (2007). Za murami – Krytyczna analiza dyskursu. [w:] B. Jałowicki, W. Łukowski (red.), *Gettoizacja polskiej przestrzeni miejskiej*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar & Wydawnictwo SWPS Academica, 87–97.
- Gądecki, J. (2009). *Za murami. Osiedla Grodzone w Polsce – Analiza Dyskursu*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.

- Gąsior-Niemiec, A., Glasze, G., Lippok, D., Putz, R. (2007). Grodzenie Miasta: Casus Warszawy. Studia Regionalne i Lokalne, 4(30), 5–30.
- GUS (2022). Bank Danych Lokalnych. Główny Urząd Statystyczny.
- Górczyńska, M. (2015). Gentryfikacja w polskim kontekście: Krytyczny przegląd koncepcji wyjaśniających. Przegląd Geograficzny, 87(4), 589–611.
- Groeger, L. (2019). Krajobraz osiedli grodzonych – przykład Łodzi. Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego, 42, 25–44.
- Jałowiecki, B., Łukowski, W. (red.) (2007). Gettoizacja polskiej przestrzeni miejskiej. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar & Wydawnictwo SWPS Academica.
- Jałowiecki, B., & Szczepański, M. (red.) (2010). Polskie metropolie – Przestrzeń i społeczeństwo. [w:] Miasto i przestrzeń w perspektywie socjologicznej. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar, 273–312.
- Janas, A. (2016). Kultura w społeczeństwie ponowoczesnym. [w:] K. Cikała-Kaszowska, W. Zieliński (red.), Społeczeństwo ponowoczesne-społeczeństwo ponowoczesności—Namysł nad kondycją współczesnego społeczeństwa. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, 8–14.
- Low, S. M. (2001). The Edge and the Center: Gated Communities and the Discourse of Urban Fear. American Anthropologist Association, 103(1), 45–58.
- Łątkowska, A. (2018). Osiedla grodzone w Toruniu i ich postrzeganie wśród mieszkańców miasta. Rocznik Toruński, 45, 255–271.
- Murapol (2022). Nowa Przędzalnia. Dostęp dnia: 2022.08.15 ze źródła: <https://www.murapol.pl/oferta/lodz/murapol-nowa-przedzalnia>
- Owczarek, D. (2011). Zamknięte osiedla, czyli dylemat współczesnych polskich miast. Badanie porównawcze mieszkańców zamkniętych i otwartych osiedli w Warszawie. Przegląd Socjologiczny, 60, 291–365.
- Ptak, J., & Serafin, P. (2017). Osiedla grodzone i ocena ich zamknięcia w krakowskiej dzielnicy Podgórze. Zeszyty Naukowe - Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, 6, 123–142.
- Sikora-Fernandez, D. (2013). Private cities. Spatial and economic consequences of gated communities in Poland. Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, 282, 122–129.
- Szczepańska, M. (2012). Osiedla grodzone: Świadomościowe aspekty podziałów społeczno-przestrzennych i więz sąsiedzka. Przestrzeń Społeczna (Social Space), 3, 102–125.
- Tobiasz-Lis, P. (2011). Osiedla grodzone w Łodzi. Przyczyny i konsekwencje zjawiska. Space – Society – Economy, 10, 99–114.
- Tokajuk, A. (2014). Projektowanie bezpiecznych struktur mieszkaniowych na przykładzie Osiedla Błękitne I w Siechnicach. Architecture et Artibus, 4, 95–103.
- Wieteska-Rosiak, B. (2015). Kształtowanie przestrzeni publicznej z uwzględnieniem aspektów bezpieczeństwa publicznego. Studia Komitetu Przemysłowego PAN, 164, 274–282.